

UCHWAŁA

Dnia 28 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Demendecki

Protokolant starszy sekretarz sądowy Renata Szczegot

po rozpoznaniu, na posiedzeniu jawnym, w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej w dniu 28 maja 2024 r. z udziałem prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie., wniosku Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Delegatura w O. z dnia 24 lipca 2023 r., sygn. akt [...], o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w [...]. w stanie spoczynku X.Y.

uchwalił:

I. odmówić zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w [...]. w stanie spoczynku X.Y. za czyny opisane we wniosku Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Delegatura w O. z dnia 24 lipca 2023 r., sygn. akt [...];

II. na podstawie art. 98 § 2 k.p.k. odroczyć sporządzenie uzasadnienia uchwały;

III. kosztami postępowania obciążyć Skarb Państwa.

[M. T.]

UZASADNIENIE

W dniu 9 sierpnia 2024 r. (data wpływu do Sądu Najwyższego) wpłynął wniosek Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Delegatura w O. z dnia 10 lipca 2023 r., sygn. akt [...], o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku X. Y. za to, że:

I. w okresie od 13 stycznia 1982 r. do 28 stycznia 1982 r. w W. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., będący jednocześnie funkcjonariuszem państwa komunistycznego posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, działając w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, przekroczył swoje uprawnienia w zakresie rzetelnej analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w ten sposób, iż dokonał jego dowolnej i niekorzystnej dla T. D. oceny i w dniu 13 stycznia 1982 r. wydał postanowienie o wszczęciu śledztwa w sprawie o sygn. [...] przeciwko wymienionemu o przestępstwo z art. 270 § 1 k.k., art. 273 § 2 k.k. i art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (dalej powoływany jako: Dekret o stanie wojennym) z zastosowaniem przepisów art. 1 ust. 1. pkt. 5 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, to jest w trybie postępowania doraźnego, w tym samym dniu: wydał postanowienie o przedstawieniu mu zarzutów popełnienia przestępstw z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 273 § 2 k.k. i z art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu o stanie wojennym i ogłosił je, przesłuchując go w charakterze podejrzanego, na zasadzie art. 8 ust. 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego zastosował wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres 1 miesiąca, to jest do dnia 13 lutego 1982 r., w dniu 28 stycznia 1982 r.: wydał postanowienie o zmianie podejrzanemu przedstawionych zarzutów, zarzucając popełnienie przestępstw z art. 48 ust. 1 Dekretu o stanie wojennym w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 273 § 2 k.k. i ogłosił je, przesłuchując go, pomimo obiektywnego braku faktycznych podstaw do wszczęcia śledztwa przeciwko niemu, wydania i ogłoszenia mu postanowienia o przedstawieniu oraz zmianie zarzutów, jak również do stosowania wobec jego osoby przepisów Dekretu z dnia 12 grudnia

1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego i środka zapobiegawczego na mocy tego Dekretu, tym samym do przyjęcia, iż swoim zachowaniem wyczerpał on ustawowe znamiona zarzucanych mu przestępstw, albowiem treść druków i pism, jakie gromadził, przechowywał oraz rozpowszechniał nie zawierała fałszywych informacji, mogących nadto wywołać niepokój publiczny lub osłabić gotowość obronną Polskiej Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast druki i pisma, które przechowywał nie lżyły, ani nie poniżały Narodu Polskiego, Polskiej Rzeczypospolitej Polskiej, jej ustroju, ani naczelnych organów władzy, a Wojciecha Jaruzelskiego jako przewodniczącego Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego, który jako organ pozakonstytucyjny nie korzystał z ochrony prawnej przewidzianej w art. 270 § 1 k.k., przy czym okoliczności te były prokuratorowi wiadome, w wyniku czego doprowadził do bezprawnego pozbawienia wolności T. D. na okres powyżej 7 dni, co stanowiło działanie na szkodę jego interesu prywatnego oraz represję i poważne prześladowanie w stosunku do osoby sprzeciwiającej się ówczesnej władzy i wprowadzonemu przez nią stanowi wojennemu, wyczerpujące równocześnie znamiona komunistycznej zbrodni przeciwko ludzkości, tj. czyn z art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 189 § 2 k.k. przy zast. art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN;

II. w dniu 29 stycznia 1982 r. w W. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., będący jednocześnie funkcjonariuszem państwa komunistycznego, posługującego się na wielką skalę terrorem dla realizacji celów politycznych i społecznych, przekroczył swoje uprawnienia w zakresie rzetelnej analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w ten sposób, iż dokonał jego dowolnej i niekorzystnej dla T. D. oceny i sporządził przeciwko niemu akt oskarżenia, zarzucając mu popełnienie przestępstw z art. 48 ust. 1 Dekretu o stanie wojennym w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 273 § 2 k.k. i art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu o stanie wojennym, pomimo obiektywnego braku faktycznych podstaw do przyjęcia, iż swoim zachowaniem wyczerpał on ustawowe znamiona zarzucanych mu przestępstw, albowiem treść druków i pism, jakie gromadził, przechowywał oraz rozpowszechniał nie zawierała fałszywych informacji, mogących nadto wywołać niepokój publiczny lub osłabić gotowość obronną Polskiej Rzeczypospolitej

Polskiej, natomiast druki i pisma, które przechowywał nie lżyły, ani nie poniżały Narodu Polskiego, Polskiej Rzeczypospolitej Polskiej, jej ustroju, ani naczelnych organów władzy, a Wojciecha Jaruzelskiego jako przewodniczącego Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego, który jako organ pozakonstytucyjny nie korzystał z ochrony prawnej przewidzianej w art. 270 § 1 k.k., przy czym okoliczności te były prokuratorowi wiadome, co stanowiło działanie na szkodę jego interesu prywatnego oraz represje i poważne prześladowanie w stosunku do osoby sprzeciwiającej się ówczesnej władzy i wprowadzonemu przez nią stanowi wojennemu, wyczerpujące równocześnie znamiona komunistycznej zbrodni przeciwko ludzkości, tj. czyn z art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.

W piśmie z dnia 9 maja 2024 r. objęty wnioskiem prokurator poinformował, iż ze względu na stan zdrowia i wiek nie będzie uczestniczył w posiedzeniu. Wskazał nadto, iż nie otrzymał odpisu wniosku.

Na posiedzeniu w dniu 28 maja 2024 r. prokurator Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. wniosła o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w [...]. w stanie spoczynku X. Y..

Sąd Najwyższy w toku postępowania w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej ustalił co następujące.

Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w W. w dniu 13 stycznia 1982 r., sygn. akt [...]¹, wydała postanowienie o wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym w sprawie przeciwko T. D. o przestępstwo z art. 270 § 1 k.k. i art. 273 § 2 k.k. i z art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu o stanie wojennym. Powyższe postanowienie wydane zostało przez podprokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. X. Y., który następnie w dniu 13 stycznia 1982 r. wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów T. D. o przestępstwo z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 273 § 2 k.k. i z art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu o stanie wojennym, a w dniach 13 i 28 stycznia 1982 r. przesłuchał T. D. w charakterze podejrzanego.

Postanowieniem z dnia 13 stycznia 1982 r. podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. X. Y. wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu podejrzanego T. D. do dnia 13 lutego 1982 r. na podstawie art. 217 §

1 pkt. 4 i art. 584 k.p.k. i art. 8 ust. 1 Dekretu o postępowaniach szczególnych, wskazując, że powyższe prowadzone jest w trybie doraźnym.

W dniu 28 stycznia 1982 r. podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. X. Y. wydał postanowienie o zmianie zarzutów przedstawionych podejrzanemu T. D. na art. 48 ust. 1 Dekretu o stanie wojennym w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 273 § 2 k.k. i art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu o stanie wojennym.

W dniu 28 stycznia 1982 r. podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. X. Y. zaznajomił podejrzanego T. D. z aktami śledztwa, a następnie wydał postanowienie o zamknięciu śledztwa w sprawie przeciwko podejrzanemu T. D..

W dniu 29 stycznia 1982 r. podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W. X. Y. sporządził akt oskarżenia przeciwko T. D. o przestępstwo z art. 48 ust. 1 Dekretu o stanie wojennym w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 273 § 2 k.k. i art. 48 ust. 2 i 3 Dekretu o stanie wojennym.

Postanowieniem z dnia 8 lutego 1982 r., sygn. akt [...], Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. sprawę T. D. skierował na drogę postępowania sądowego z zachowaniem trybu postępowania doraźnego. Rozprawę wyznaczono na dzień 13 lutego 1982 r.

Na rozprawie w dniu 13 lutego 1982 r., sygn. akt [...], jako oskarżyciel stawił się ppor. X. 1 Y.1, wnioskując o wymierzenie oskarżonemu kary 5 lat pozbawienia wolności i 3 lat pozbawienia praw publicznych.

Sąd [...] Okręgu Wojskowego w W. wyrokiem z dnia 13 lutego 1982 r., sygn. akt [...] orzekł, iż T. D. jest winien tego, iż: „w styczniu 1982 r. daty bliżej nieustalonej w W. otrzymał od A. B. w celu rozpowszechnienia kilkanaście egzemplarzy nielegalnego druku NSZZ „Solidarność” z dnia 3-4.01.1982 r. i z dnia 10-11.01.1982 r. oraz kilka egzemplarzy wydrukowanego apelu bliżej nieokreślonego [...] Komitetu Pomocy Społecznej i kilka egzemplarzy pisma pod nazwą „L.” - zawierające w swej treści fałszywe informacje łżące i poniżające naczelne organy władzy PRL, mogące wywołać niepokój publiczny, przy części tych materiałów rozpowszechnił umieszczając 2 egzemplarze „L.” w dniu 11 stycznia 1982 r. w siedzibie Wojskowej Komendy Uzupełnień W., a nadto przekazał jeden

egzemplarz tegoż listu znajomej E. R. oraz kilka druków pt. „Z.” i apeli [...] Komitetu Pomocy Społecznej swemu koledze D. D.”, tj. przestępstwa z art. 48 ust. 4 w zw. z ust. 2 i w zb. z ust. 3 art. 48 Dekretu o stanie wojennym i w zb. z art. 270 § 1 k.k. i art. 273 § 2 k.k., wymierzając mu karę 3 lat pozbawienia wolności i pozbawienia praw publicznych na okres 2 lat i na zasadzie art. 83 § 1 k.k. zaliczył oskarżonemu na poczet orzeczonej kary okres tymczasowego aresztowania od dnia 11 stycznia 1982 r. Wyrok wydany w trybie postępowania doraźnego nie podlegał zaskarżeniu.

T. D. wymierzoną karę pozbawienia wolności odbywał w okresie od dnia 11 stycznia 1982 r. do dnia 23 grudnia 1982 r., kiedy został zwolniony na przerwę z uwagi na stan zdrowia, w czasie której uzyskał w drodze łaski warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia pozostałej części kary.

Rewizję nadzwyczajną od wyroku Sądu [...] Okręgu Wojskowego w W. z dnia 13 lutego 1982 r., sygn. akt [...] w sprawie T. D. wniósł na jego korzyść Prokurator Generalny, a zarzucając orzeczeniu obrazę prawa materialnego, tj. art. 48 ust. 4 Dekretu o stanie wojennym i art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 273 § 2 k.k., wnosząc o jego zmianę poprzez uniewinnienie oskarżonego od popełnienia przypisanego mu czynu.

Wyrokiem w dniu 14 września 1993 r., sygn. akr WRN 142/93, Sąd Najwyższy Izba Wojskowa uwzględnił rewizję nadzwyczajną i zmienił zaskarżone orzeczenie przez uniewinnienie T. D. od popełnienia przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 4 w zw. z ust. 2 i w zb. z ust. 3 art. 48 Dekretu o stanie wojennym i w zb. z art. 270 § 1 i 273 § 2 k.k., uznając, że skazanie oskarżonego nastąpiło z obrazą przepisów prawa materialnego i wskutek wadliwych ustaleń faktycznych.

X. Y. ukończył studia prawnicze na wydziale prawa Uniwersytetu [...] w 1962 r. Od 1 września 1962 r. pracował jako aplikant w Prokuraturze Powiatowej w N., a od 1 czerwca 1964 r. był asesorem Prokuratury Powiatowej w N.. Od dnia 1 sierpnia 1965 r. pełnił funkcję podprokuratora, natomiast od 1 lipca 1966 r. był kierownikiem rejonowym, od 20 czerwca 1972 r. wiceprokuratorem, od 1 października 1973 r. prokuratorem Powiatowym w G. i od 1 lipca 1975 r. zastępcą Prokuratora Rejonowego w N.. W 1982 r. został podprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., a następnie prokuratorem Prokuratury

Wojewódzkiej w O. i Prokuratury Apelacyjnej w W.. Należał do P., Zrzeszenia [...] oraz Towarzystwa [...]. W 1976 r. odznaczono go, m.in.: „Złotym Krzyżem [...]”, w 1977 r. - srebrnym „Odznaczeniem im. [...]” i brązową odznaką „Za Zasługi [...]”, w 1980 r. - odznaką Zasłużony Działacz [...]. W złożonym oświadczeniu X. Y. wskazał, że nie pracował, nie pełnił i nie był świadomym i tajnym współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 1, 2 i 4 ustawy z 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne. W stan spoczynku przeszedł jako prokurator Prokuratury Apelacyjnej w [...]. z dniem 1 lutego 2005 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku X. Y. - w świetle zaoferowanej przez wnioskodawcę wraz z wnioskiem o uchylenie immunitetu formalnego dokumentacji - nie zasługiwał na uwzględnienie.

Weryfikacja przedłożonego materiału dowodowego - dokonana w kontekście dostatecznie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez prokuratora przestępstw opisanych we wniosku - prowadzi bowiem do uznania, iż wersja wydarzeń zaprezentowana przez wnioskodawcę nie osiąga stopnia uprawdopodobnienia wymaganego przez ustawodawcę w art. 135 § 5 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1247 z późn. zm. - dalej powoływana jako ustawa Prawo o prokuraturze). Materiałna podstawa decyzji w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej jest w istocie tożsama z pojęciem użytym w art. 313 § 1 k.p.k. Na gruncie zaś wykładni tego przepisu k.p.k. wskazuje się, że wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów wymaga istnienia bardziej rozbudowanej faktycznej podstawy, niż ta, która wystarcza do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia w rozumieniu art. 303 k.p.k. W orzecznictwie dyscyplinarnym Sądu Najwyższego podkreśla się, że sformułowanie „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa” jest nieostre (niedookreślone), zatem ocena, czy spełniona została opisana nim przesłanka, zawsze zależy od konkretnych

okoliczności sprawy (zob. np. uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 18 października 2004 r., sygn. SNO 40/04, OSNSD 2004, Nr 2, poz. 33). Podejrzenie popełnienia przestępstwa musi być jednak w pełni uzasadnione, nienasuujące żadnych istotnych wątpliwości ani zastrzeżeń, zarówno co do popełnienia czynu jak i zaistnienia wszystkich znamion konkretnego typu przestępstwa (zob. uchwały Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego: z dnia 8 maja 2007 r., sygn. SNO 21/07, OSNSD 2007, poz. 38, z dnia 27 stycznia 2009 r., sygn. SNO 95/08, OSNSD 2009, poz. 24, z dnia 20 lipca 2011 r., sygn. SNO 32/11, OSNSD 2011, poz. 41).

W niniejszej sprawie kluczowym dla rozstrzygnięcia jest w pierwszej kolejności ustalenie, czy objęty wnioskiem prokurator w stanie spoczynku, będący w 1982 r. podprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w W., wykroczył intencjonalnie poza granice kontratypu działania w granicach uprawnień i obowiązków służbowych prokuratora, a w przypadku wykazania takiego intencjonalnego działania, jego działanie wypełniało znamiona zbrodni przeciwko ludzkości. W polskim ustawodawstwie pojęcie zbrodni przeciwko ludzkości zostało określone w art. 3 ustawy o IPN. Definicja ta wskazuje, że dla ustalenia, czy dane zachowanie (działanie lub zaniechanie), wyczerpuje znamiona zbrodni przeciwko ludzkości, należy wykazać (a w postępowaniu immunitetowym dostateczne uprawdopodobnić), iż sprawca w sposób świadomy i ze szczególną, polityczną motywacją, utożsamiając się z totalitarnym ustrojem i działając w jego strukturach, co najmniej aprobując taki sposób realizacji polityki władz państwa brał udział w poważnych prześladowaniach, działając z zamiarem stosowania represji lub naruszania praw człowieka z powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej.

Poczynając od pierwszej z podniesionych kwestii wskazać należy, że działanie w granicach uprawnień i obowiązków jest ustawową, choć umiejscowioną poza k.k., okolicznością uniemożliwiającą przyjęcie bezprawności czynu, wówczas gdy działaniem takim, podmiot, któremu z mocy ustawy przyznano kompetencje do takiego działania, przekroczył normę sankcjonowaną w prawie karnym, a więc gdy rzeczonym działaniem podmiot ten zrealizował znamiona czynu zabronionego pod groźbą kary.

W 1982 r. obowiązywała ustawa z dnia 14 kwietnia 1967 r. o Prokuraturze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. z 1967 r., Nr 13, poz. 55, z późn. zm.) Zgodnie z art. 3 ust. 1, art. 22, art. 23 i art. 29 tej ustawy do prokuratora należało prowadzenie lub nadzorowanie postępowania przygotowawczego w sprawach karnych oraz wnoszenie i popieranie oskarżenia przed sądem. W toku postępowania przygotowawczego prokurator mógł stosować, w wypadkach przewidzianych w ustawie, środki zapobiegające uchylaniu się od sądu, w tym tymczasowe aresztowanie (art. 210 k.p.k. z 1969 r.). W myśl art. 217 k.p.k. z 1969 r., obowiązującego w 1982 r., tymczasowe aresztowanie można było zastosować jedynie wtedy, gdy zebrane w dotychczasowym postępowaniu dowody dostatecznie uzasadniały popełnienie przestępstwa przez daną osobę oraz zachodziła co najmniej jedna z przesłanek z art. 217 § 1 k.p.k. z 1969 r. i gdy nie zachodził zakaz z art. 217 § 2 k.p.k. z 1969 r. Przepis art. 270 k.k. z 1969 r. w § 1 stanowił „kto publicznie łży, wyszydza lub poniża Naród Polski, Polską Rzeczpospolitą Ludową, jej ustrój lub naczelne organy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.” W doktrynie PRL – u, dokonując wykładni znamion tego przestępstwa twierdzono, że zamieszczenie w treści przepisu art. 270 § 1 k.k. z 1969 r. naczelnych organów obok Narodu, PRL – u i jej ustroju, wskazuje, że chodzi o organy najwyżej usytuowane w organizacji życia publicznego w Państwie. Nie chodzi więc tylko o naczelne organy w rozumieniu Konstytucji PRL. Nawet wówczas gdy dany organ nie mieści się w zwykłych ramach hierarchii państwowej, lecz stoi na szczytach hierarchii społecznej może korzystać ze wzmożonej ochrony prawnej, jako organ naczelny, nadający kierunek działalności politycznej w państwie (zob. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, Kodeks karny. Komentarz. Tom II, Warszawa 1987, s. 458 – 463).

Przyjęta w 1982 r. przez prokuratora w stanie spoczynku X. Y. wykładnia znamion zarzucanych oskarżonemu przestępstw, dokonywana w ramach podejmowanych czynności służbowych w dniach od 13 do 29 stycznia 1982 r. (w tym: postanowienie o wszczęciu śledztwa w trybie doraźnym, postanowienie o przedstawieniu zarzutów, postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, postanowienie o zmianie zarzutów przedstawionych podejrzanemu i sporządzenie aktu oskarżenia) mieściła się w granicach jego działania w ramach

przewidzianych ustawą (przepisy ustawy z dnia. 14 kwietnia 1967 r. o Prokuraturze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz przepisy k.p.k.).

W realiach dowodowych niniejszej sprawy nie można przyjąć, stosując unormowanie z art. 5 § 2 k.p.k., aby tak postępując działał on umyślnie, w formie zamiaru bezpośredniego, w celu zastosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu prowadzonym z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, czy też dążył do wymierzenia kary z naruszeniem kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej. Mając na uwadze, iż za zbrodnię przeciwko ludzkości może być uznany tylko taki czyn, który stanowi element szerszego zachowania, wpisującego się w rozległe lub systematyczne, zorganizowane działanie organów lub funkcjonariuszy państwa bądź innej organizacji, skierowane przeciwko określonej grupie (społeczności) ludzkiej, uznać należy zatem, iż materiał zaoferowany przez wnioskodawcę nie wskazuje na dostatecznie uzasadnione podejrzenie, iż objęty wnioskiem, będący wówczas podprokuratorem, prowadząc postępowanie przeciwko T. D. podejmował decyzje procesowe wbrew zgromadzonemu materiałowi dowodowemu, traktując oskarżonego jako przeciwnika politycznego ówczesnej władzy. Ze zgromadzonych dowodów, ocenionych z zachowaniem uprzednio wspomnianej reguły zawartej w art. 5 § 2 k.p.k., nie wynika także co najmniej aprobował lub tolerował skierowane przeciwko tym osobom działania, jako element masowych represji wobec osób krytycznie nastawionych do władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W zaprezentowanej natomiast w części motywacyjnej wniosku argumentacji, mimo niewątpliwej złożoności czynu z art. 3 ustawy o IPN, wnioskodawca nie wykazał, iż zachowanie objętego wnioskiem prokuratora nosiło uprzednio wspomniane znamiona tego przestępstwa. Za takową nie sposób uznać powołanych rozważań o charakterze stricte teoretycznym i doktrynalnym, które - wobec ogólności rozważań - nie mogą wpłynąć pozytywnie na ocenę dostateczności uzasadnienia popełnienia czynu zabronionego.

Szczególną uwagę zwraca deficyt środków dowodowych w materiałach zgromadzonych w śledztwie, odnoszących się do zapytań prokuratora na sytuację polityczną w Polsce w latach 80-tych XX wieku, zwłaszcza dotyczących

działalności NSZZ „Solidarność”, decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego, a także działań podejmowanych przez aparat państwa komunistycznego wobec członków związków zawodowych i przeciwników politycznych po 13 grudnia 1981 roku. Mimo doniosłego znaczenia takich dowodów dla możliwości przypisania prokuratorowi popełnienia zbrodni przeciwko ludzkości, wnioskodawca nie wykazał się w tym zakresie stosowną inicjatywą dowodową, chociażby w postaci dokonania oględzin i sporządzenia zestawienia spraw o charakterze politycznym, prowadzonych przez prokuratora lub przesłuchań świadków posiadających wiadomości o postawie i zapatrywaniach prokuratora objętego wnioskiem, w okresie stanu wojennego.

Problematycznie rysuje się również kwestia ustalenia jego świadomego udziału we wspomnianych uprzednio prześladowaniach, jak również towarzyszącej mu umyślności w postaci bezpośredniego zamiaru o charakterze kierunkowym. W doktrynie podkreśla się, iż zamiar bezpośredni z dogmatycznego punktu widzenia nie budzi większych wątpliwości. Ustawodawca opisuje go w ten sposób, że sprawca „chce popełnić czyn zabroniony.” Podnosi się, iż skoro sprawca chce czegoś konkretnego, to musi mieć świadomość istnienia owego czegoś, przynajmniej w zakresie podstawowych, istotnych danych odnośnie do istoty konkretnej czynności wykonawczej, przedmiotu tej czynności i innych okoliczności mających znaczenie dla oceny jego zachowania z punktu widzenia znamion czynu zabronionego (zob. M. Budyn – Kulik, *Umyślność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 35 – 38). W orzecznictwie dominuje pogląd, że mimo, iż zamiar bezpośredni istnieje tylko w świadomości sprawcy, to podlega identycznemu dowodzeniu jak okoliczności ze sfery przedmiotowej, a więc z zastosowaniem odpowiednich zasad dowodzenia i wnioskowania (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 lipca 2005 r., sygn. akt V KK 87/05, LEX nr 152493, z dnia 22 grudnia 2006 r., sygn. akt II KK 92/06, R – OSNKW 2006, poz. 2576, z dnia 25 listopada 2010 r., sygn. akt IV KK 168/10, R – OSNKW 2010, poz. 2357). W piśmiennictwie wskazuje się natomiast, że „działanie sprawcy jest umieszczone w pewnym kontekście, z którego istnienia musi on zdawać sobie sprawę. Razem z powstaniem w umyśle sprawcy świadomości tego kontekstu dochodzi do wytworzenia się zamiaru bezpośredniego obejmującego znamiona określonego czynu” (zob. T. Iwanek, *Zbrodnie ludobójstwa i zbrodnie przeciwko*

ludzkości w prawie międzynarodowym, Warszawa 2015, s. 193 i powołana tam literatura). Trudno natomiast, bez narażenia się na powierzchowność i dowolność, formułować kategorię ocen o aprobowaniu masowych represji wobec przeciwników politycznych lub osób krytykujących decyzję o wprowadzeniu stanu wojennego wyłącznie w oparciu o przynależność konkretnej osoby (tu prokuratora) do P..

W załączonym do wniosku wyroku Sądu Najwyższego o uwzględnieniu rewizji nadzwyczajnej nie wskazano nadto, by w toku postępowania przeciwko oskarżonemu doszło do naruszenia obowiązujących przepisów postępowania karnego, a w szczególności przepisów kształtujących uprawnienia podejrzanego i oskarżonego. W kontekście stwierdzonej (wobec uznania zasadności rewizji nadzwyczajnej) przez Sąd Najwyższy w powołanym wyroku obrazu prawa materialnego zauważyć również wypada, że naruszenia prawa materialnego mają charakter samoistny i mogą polegać na wadliwym zastosowaniu bądź niezastosowaniu normy materialnej o charakterze obligatoryjnym w orzeczeniu, które oparte jest na trafnych i niekwestionowanych ustaleniach faktycznych. Nie można więc mówić o obrazie prawa materialnego w sytuacji, gdy wadliwość orzeczenia jest faktycznie wynikiem błędnych ustaleń faktycznych przyjętych za ich podstawę lub naruszenia przepisów postępowania (tak w szczególności postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2018 r., sygn. II KK 239/18, Lex nr 2626365, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2017 r., sygn. II KK 31/17, Lex nr 2278309). Zważyć przy tym należy, iż fakt uniewinnienia oskarżonego mocą wyroku rewizyjnego nie jest miarą bezprawności działania prokuratora, który celem oceny zachowanie podejrzanego prokurator mógł wszcząć śledztwo i wydać postanowienie o przedstawieniu zarzutów, a następnie wnieść akt oskarżenia, natomiast ostateczną ocenę podejmował w tym zakresie organ sądowy.

Mając w polu widzenia przedstawione okoliczności, Sąd Najwyższy odmówił wyrażenia zgody na pociągnięcie prokuratora w stanie spoczynku X. Y. do odpowiedzialności karnej.

[r.g.]

[a.ł.]

